

دیده‌ای نیست نبیند رخ زیبای تو را      نیست گوشی که همی نشنود آوای تو را

دیده : چشم / همی نشنود : نمی شنود / آوا : صدا / زیبا و آوا : قافیه / تو را و تو را : ردیف

فعل « نیست » در هر دو مصراع ، به معنی وجود ندارد و غیر اسنادی است .

هیچ کسی وجود ندارد که زیبایی‌های تو را درک نکرده باشد .

درس اول « آفرینش همه تنبیه خداوند دل است »      قالب شعر : قصیده

۱- بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار      خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار

بامداد : صبح زود / لیل : شب / نهار : روز / نهار و بهار : قافیه

لیل و نهار : تضاد / نهار و بهار : جناس

در روز اول بهار که طول شب و روز یکسان است / تماشای زیبایی‌های طبیعت ، لذت بخش است .

۲- آفرینش همه تنبیه خداوند دل است      دل ندارد ، که ندارد به خداوند اقرار

تنبیه : آگاه شدن / خداوند دل : انسان عارف و صاحب دل / که : کسی / اقرار : اعتراف / « خداوند » در مصراع اول :

صاحب و در مصراع دوم : پروردگار / خداوند و خداوند : جناس

همهٔ پدیده‌های طبیعت برای آگاه کردن انسان خداشناس است / کسی که با این همه آفریده‌ها ، به وجود خدا

اعتراف نکند ، احساس ندارد .

۳- این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود      هر که فکرت نکند ، نقش بود بر دیوار

عجب : عجیب / وجود : دنیا ، هستی / فکرت : فکر و اندیشه

در مصراع اول فعل « وجود دارد » حذف شده است

بر و در و هر : جناس / هر که ؛ هر : صفت مبهم / که : هسته

اگر کسی به این همه آفریده‌های شگفت انگیز فکر نکند / مانند تصویر روی دیوار بی جان است .

۴- کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند

نه همه مستمعی فهم کند این اسرار

تسبیح : ستایش خدا / مستمع : شنونده / اسرار : جمع سرّ / این بیت به آیه ۴۴ سوره اسراء تلمیح دارد .

کوه و دریا و درختان : مراعات نظیر / مصراع اول : تشخیص

همه موجودات طبیعت ، خدا را ستایش می‌کنند / ولی هر کسی آن را نمی‌فهمد .

۵- خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند آخر ای خفته ، سر از خواب جهالت بردار

مرغان سحر : پرندگانی که صبح‌ها آواز می‌خوانند / خفته : خوابیده ، بی خبر / جهالت : گمراهی / ای خفته : شبه

جمله منادا / در خواب جهالت بودن : کنایه از بی خبر بودن / سر از خواب جهالت برداشتن : کنایه از آگاه شدن

سحر و سر : جناس / مرغان سحر می‌گویند : تشخیص / خواب جهالت : تشبیه

آیا خبر داری که وقتی پرندگان هنگام صبح آواز می‌خوانند ، می‌گویند : از خواب غفلت بیدار شو ؟

۶- تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار

بنفشه : گل بنفشه ؛ نماد انسان‌های غافل و بی خبر / نرگس : گل نرگس ؛ نماد چشم و انسان‌های هوشیار

سر غفلت در پیش داشتن : کنایه از بی خبری / « داری » از مصراع اول و « است » از مصراع دوم حذف شده .

چو بنفشه : تشبیه / خواب و بیدار : تضاد / بنفشه و نرگس : مراعات نظیر

چو و تو : جناس / نرگس بیدار است : تشخیص / سر و در : جناس

تا کی می‌خواهی مانند بنفشه در غفلت و بی خبری باشی ؟ / حیف است که نرگس بیدار باشد ؛ ولی تو در غفلت و

بی خبری باشی .

۷- که تواند که دهد میوه الوان از چوب ؟ یا که داند که برآرد گل صد برگ از خار ؟

الوان : جمع لون ، رنگارنگ / برآرد : به وجود آورد / حرف « که » در ابتدای هر دو مصراع : چه کسی

گل و خار : تضاد و مراعات نظیر / « که » و « که » در مصراع اول و « که » و « که » در مصراع دوم : جناس

به جز خدا چه کسی می‌تواند میوه‌های رنگارنگ و گل‌های زیبا را به وجود آورد !؟

۸- عقل حیران شود از خوشه زرین عنب / فهم عاجز شود از حقه یاقوت انار

زرین : طلایی / عنب : انگور / حقه : جعبه جواهرات

حقه یاقوت انار : تشبیه انار به حقه و تشبیه دانه های انار به یاقوت / عقل حیران شود و فهم عاجز شود : تشخیص انسان با دیدن خوشه های طلایی انگور و دانه های سرخ انار ، شگفت زده می شود .

۹- پاک و بی عیب خدایی که به تقدیر عزیز / ماه و خورشید مسخر کند و لیل و نهار

مسخر : مطیع ، رام ، فرمان بردار

ماه و خورشید : تضاد / لیل و نهار : تضاد / ماه و لیل : تناسب / خورشید و نهار : تناسب

خدای پاک و بی عیبی که ماه و خورشید و شب و روز را مطیع خود کرده است .

۱۰- تا قیامت سخن اندر کرم و رحمت او / همه گویند و یکی گفته نیاید ز هزار

اگر همه تا روز قیامت هم درباره لطف و مهربانی خدا صحبت کنند ، باز هم کم است .

۱۱- نعمتت بار خدایا ، ز عدد بیرون است / شکر انعام تو هرگز نکند شکر گزار

ز عدد بیرون بودن : کنایه از زیاد بودن / انعام : لطف و بخشش / انعام : چهارپایان اهلی / خدایا : شبه جمله منادا

ای خدا ، نعمت های تو خیلی زیاد است / و انسان نمی تواند همه آنها را شکر کند .

۱۲- سعدیا ، راست روان گوی سعادت بردند / راستی کن که منزل نرسد کج رفتار

سعدیا : شبه جمله منادا / راست روان : انسان های درست کار / گوی سعادت بردن : کنایه از به موفقیت رسیدن

گوی سعادت : تشبیه

ای سعدی ، انسان های درست کار به هدف می رسند / تو هم انسان خوبی باش ؛ چون بار کج به منزل نمی رسد .

۲- مفهوم آیه ۴۴ سوره اسراء « آسمان‌های هفتگانه و زمین و هر موجودی که در آن‌هاست ، او را می‌ستایند »

با کدام بیت درس تناسب دارد ؟

نه همه مستمعی فهم کند این اسرار «

« کوه و دریا و درختان همه در تسبیح‌اند

نوشتن صفحه « ۱۵ »

۱- مترادف واژه‌های زیر را از متن درس بیابید و بنویسید .

شگفت : عجب / آگاهی : تنبیه / ستایش خداوند : تسبیح / شنونده : مستمع / نادانی : جهالت و غفلت

انگور : عنب / رام : مسخر / مقصد : منزل / خوشبختی : سعادت

۲- در بیت‌های زیر ، از کدام عناصر زیبایی‌سخن استفاده شده است ؟

خبرت هست که مرغان سحر می‌گویند آخر ای خفته ، سر از خواب جهالت بردار

در خواب جهالت بودن : کنایه از بی خبر بودن / سر از خواب جهالت برداشتن : کنایه از آگاه شدن

سحر و سر : جناس / مرغان سحر می‌گویند : تشخیص / خواب جهالت : تشبیه

تا کی آخر چو بنفشه سر غفلت در پیش حیف باشد که تو در خوابی و نرگس بیدار

سر غفلت در پیش داشتن : کنایه از بی خبری / چو بنفشه : تشبیه / خواب و بیدار : تضاد

بنفشه و نرگس : مراعات نظیر / چو و تو ، سر و در : جناس / نرگس بیدار است : تشخیص